

BOJAN SAVIĆ OSTOJIĆ

VREME VODE



KONTRAST
Beograd, 2023.

*Kako god da sam oblikovao svoja sećanja,
ona su uvek ostajala istinita.*

Ežen Dabi

Petit-Louis

Ovo delo je fikcija, plod autorove mašte. Svaka sličnost likova sa stvarnim osobama je koincidencija.

I

Često, ako sam dovoljno pažljiv, dešava se da mi, bez povoda, padne na pamet scena iz mesta u kojem sam živeo ili samo kratko boravio. Kad god se javi tako precizan, nimalo dvosmislen deža vi, po pravilu neočekivano — u metežu gradskog prevoza, dok učenicima držim slovo, dok vodim ljubav sa Emom — uvek osetim da sam u trenutku prenet u predeo koji mi se ukazao i začudim se kako to da mi je baš taj kadar, toliko običan i neupečatljiv, ostao u pamćenju. Jer prizori koji tako dođu uvek su pusti, nemi, na njima se ne zbiva ništa osim svetlosti, a ako uključuju ljude, oni samo statiraju u pozadini, kao senke, ili u najboljem slučaju kao daleka, nerazgovetna vreva. Oduvek sam takve scene primao kao dnevne snove i iz zahvalnosti izbegavao da ih tumačim. Proglašavao sam ih čistim slikama u kojima ne vredi tražiti znakove već samo uživati, bez zadnjih namera.

Sve do jedne večeri krajem decembra. Usred pripremanja časova, dohvatio sam tefer i između zakazanih termina i adresa učenika zapisao rečenicu: Čovek koji rado gubi vreme ima pravo da se seća.

Fragment bih verovatno zaboravio da mi se u isti mah nije ukazala scena iz Valjeva, gde sam živeo krajem osamdesetih, pre nego što smo se porodično preselili u Mionicu. Preda mnom se prostro pogled sa početka Zadarske ulice, u kojoj smo stanovali, ka dolini reke Gradac i starom mostu. Bio je to miran, večernji kadar, pretežno tamnoplave boje, sa crvenkastim odsjajima zalazećeg sunca. U njemu kao da se koncentrisao vanvremeni spokoj koji i danas vezujem za naš život u Zadarskoj, gde nijednom nisam kročio u poslednjih tridesetak godina. Ali utisak nije bio kao da sam se vratio u detinjstvo. Preda mnom se maltene ukazao isečak iz paralelnog vremena. Izgledalo je kao da ja, sa svojih trideset pet godina, gledam taj kadar sa brežuljka u starom kraju, potpuno isti kakav danas jesam, samo na tom mestu. U toj sekundi stajao sam iznad doline Gradca kao neko ko se nikad nije iselio iz Valjeva, ko je tamo proveo poslednje tri decenije.

Scena je, uobičajeno, iščezla čim se pojavila, kao da samo želi da se uveri koliko brzo ću utvrditi njeno poreklo, a ja sam, ne očekujući ništa više, zatvorio svesku i vratio se pripremanju nastave. Ali rečenica mi nije izlazila iz glave. Kao da je zapisivanje nije namirilo. Još jednom sam otvorio poslednju ispunjenu stranicu, uvek umesto vrpcom obeleženu olovkom. I dok sam tumačio zbrzani rukopis, izuvijan i nečitak, u kojem su se sva slova spojila u jednu liniju, nalik na žvrljotinu u mraku posle sna, shvatio sam da svoju rečenicu više ne razumem. Odjednom je postala tuđa, kao i povod za zapisivanje. Pred njom sam stajao kao puki svedok kome je dato samo da nagađa o pobudama zapisivača. Takvo trokiranje umelo je i ranije da me snađe, ali nikad tako iznenađa. Zaokupljen poslom, često bih nešto uzgred pribeležio, ne upuštajući se u razradu, i već bi mi u sledećem trenutku

moj zapis postao neproziran. U uobičajenim okolnostima, čim bih počeo da se pitam „šta sam ono hteo da kažem”, bilo bi mi jasno da do zaboravljenog elementa neću doći, da ću se, tumarajući naslepo za njim, samo nervirati što sam rasejan. Zato sam sada odmah rešio da ne mozgam o zapisu u svojstvu autora, već da, sa zatvorenim vratima pred nosom, prihvatim da sam u ovoj prilici običan čitalac, neznalica.

Upitao sam se ko bi mogao biti taj čovek, „koji ima pravo da se seća”. Niko i bilo ko, oglasio se spreman odgovor. A na šta gubi vreme? Na to je, niotkuda, došla druga, odrešita odgonetka: Čovek gubi vreme tako što radi. Zvučala je još tajanstvenije. Bio sam impresioniran. Imao sam utisak časa da prevodim samog sebe koristeći rečnik, časa da dozivam duhove koji jedva čekaju da mi saopšte gotova rešenja. Za koga to čovek radi? Za sebe? — usudio sam se da nastavim sa saslušanjem. Glas je samouvereno odgovorio: Nipošto. Za druge. Za tuđi ćef i groš. Što sam bio otuđeniji od svog zapisa, odgovori su postajali direktniji, provokativniji. Nisu mi ostavljali prostora za razmišljanje, kao da koriste moj umor i pometenost da me dotuku. Stidljivo i sujeverno kao tarot karte, otvorio sam drugi, sređeni rokovnik sa časovima, koji je, kao i svake godine oko katoličkog Božića, bio prebukiran. I tad sam se napokon drznuo da izgovorim ono pitanje koje je trebalo postaviti odmah. Jesam li taj čovek ja?

Odgovor je sada izostao, ali kao da se potvrđivanje podrazumeva. Dok je valjevski prizor, kojeg sam se sećao samo u obrisima, i dalje lebdeo iza rečenice kao živa panorama, uhvatio sam sebe kako saosećam sa tim — više ne čovekom već likom — jer je toliko bio nalik meni. Osetio sam najgoru vrstu samosažaljenja. Prisetio sam se, namenski, svih situacija u kojima su se učenici ili

njihovi roditelji prema meni poneli snishodljivo. Pokušao sam da porazmislim na tragu tih probranih scena. Da bih se solidarisao sa čovekom, osećao sam, bilo je potrebno da uradim nešto potpuno neočekivano, nerazumno, bez odlaganja, bez sitničavih skrupula kojima sam inače sklon. Sada je bio pravi trenutak da teret tog otuđenog stvora preuzmem i uprtim, da napokon, posle decenija kukavičluka, učinim nešto za njega. Ali šta?

Odgovor je došao bez oklevanja. Tako što ću iz ovih stopa otkazati sve časove do kraja godine. A posle? A posle, zna se: koliko sutradan, prvim jutarnjim vozom poći za Zadarsku.

Nisam još shvatio šta se dešava, telefon je bio u rukama. Okretao sam broj za brojem i hladno, sa začuđujućom konciznošću, objašnjavao roditeljima svojih učenika, uglavnom majkama, da me čeka hitan službeni put, koji se, „nažalost“, nipošto ne može odgoditi. Bio sam nestrpljiv da ih se otarasim i ni na trenutak nisam sumnjao da ću uspeti u tome. Roditelje je, kao što sam i mislio, zanimalo samo do kad me „neće biti“. Ovu formulaciju, koja mi u jeku dana ne bi privukla pažnju, odjednom sam, fizički, ugledao pred sobom: te večeri sam bio izvanredno bukvalan. Video sam samog sebe kao privremenog mrtvaca koji periode između nadničjenja provodi tavoreći u hibernaciji, u nekakvom hladnjaku po meri, nalik onim kineskim komorama za noćenje radnika, strpljivo čekajući poziv na dužnost, bolje rečeno na ustajanje iz mrtvih. Zaustio sam da odgovorim: „Neće me biti do daljnjeg.“ Srećom, ujeo sam se za jezik i prevalio: „Do novogodišnjih praznika, naravno.“